

УДК 551 (477.8)

DOI <https://doi.org/10.30970/pal.57.10>

НАУКОВИЦЯ СОФІЯ ВАСИЛІВНА РОЗУМЕЙКО (ДО 90-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

Світлана Гнилко¹, Маргарита Семенюк²

^{1, 2} Інститут геології і геохімії горючих копалин Національної академії наук України,
вул. Наукова, 3-А, Львів, Україна, 79060

¹ s.hnylko@yahoo.com; ² igggk@mail.lviv.ua

¹ <https://orcid.org/0000-0002-4167-3514>

Статтю приурочено до 90-річчя від дня народження Софії Василівни Розумейко – відомої науковиці у сфері палеонтології і стратиграфії верхньої крейди Волино-Поділля та крейди – неогену Карпатського регіону.

Софія Розумейко (Грень) навчалася на геолого-розвідувальному факультеті Львівського політехнічного інституту, в 1957 році отримала диплом інженера-геолога, два роки відпрацювала на Косівському газовому родовищі. У 1959 році влаштувалася в Інститут геології корисних копалин у Львові (сучасна назва закладу – Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України). Працювала колектором у відділі тектоніки і стратиграфії, пізніше – у групі науково-технічної інформації, де в період з 1964 по 1974 рік обіймала посаду старшого інженера, а згодом – молодшого наукового співробітника. У 1974 році С. В. Розумейко перевелася до новоствореної в Інституті лабораторії біостратиграфії. У 1981 році лабораторію було приєднано до відділу палеогеографії і тектоніки провінцій горючих копалин, у якому Софія Василівна працювала до завершення професійної кар'єри в 1993 році.

У 1966 році С. В. Розумейко вступила до заочної аспірантури при відділі стратиграфії мезозою Інституту геологічних наук АН УРСР, а в 1973 році захистила дисертацію «Фаціальний розподіл верхньокрейдових форамініфер Волино-Подільської плити» й отримала ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук.

Науковий спадок Софії Василівни нараховує близько 40 праць, серед них – дві особисті монографії. У відкладах верхньої крейди південного заходу Східно-Європейської платформи С. В. Розумейко виділила 13 біостратиграфічних зон за форамініферами і 28 форамініферових комплексів (палеоценозів), які відповідають літофаціальним відмінам порід. Із цих же відкладів монографічно описала понад 90 видів

С. В. Розумейко.
Фото з родинного архіву

форамініфер, які переважно належать до родин Ataxophragmiidae, Nodosariidae, Discorbidae, Gavelinellidae, Buliminidae, Boliviniidae. Досліджувала розподіл форамініфер у відкладах крейди – неогену Карпатського регіону. С. В. Розумейко стала співавтором Регіональної схеми крейдових відкладів платформової України.

Ключові слова: стратиграфія, палеонтологія, форамініфери, крейда, палеоген, неоген, Східно-Європейська платформа, Українські Карпати.

12 лютого 2025 року виповнилося 90 років з дня народження відомої української науковиці у сфері палеонтології і стратиграфії, кандидата геолого-мінералогічних наук Софії Василівни Розумейко, дослідниці форамініфер верхньої крейди платформової частини заходу України, а також крейди – неогену Карпатського регіону, багаторічної співробітниці Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України.

Софія Розумейко (Грень) народилася 12 лютого 1935 року у Львові наймолодшою з трьох дітей Василя і Розалії Грень. Батько Софії був власником пункту збору молока в Замарстинові. Коли Львів було окуповано Радянським Союзом у 1939 році, через націоналізацію торгівлі родина втратила основне джерело доходу. Василь Грень уникнув репресій, але, щоб забезпечити сім'ю, брався за різні роботи, зокрема працював будівником дороги в артелі імені 31-ї річниці Жовтня. Мати Софії походила з Тернопільщини, була домогосподаркою та піклувалася про дітей.

У 1952 році Софія Грень закінчила середню загальноосвітню школу № 24 імені М. Конопницької з польською мовою навчання у Львові та склала вступні іспити до Львівського політехнічного інституту, де розпочала навчання на кафедрі геології та розвідки нафтових і газових родовищ геолого-розвідувального факультету. Під час навчання займалася баскетболом у жіночій академічній команді. На п'ятому курсі одружилася із Володимиром Розумейком – випускником Львівського інституту фізичного виховання.

Після отримання диплома інженера-геолога в червні 1957 року Софія Василівна Розумейко була направлена на Стрийський газопромисел, де працювала майстром з видобутку газу Косівської ділянки. У наступні місяці вона обіймала дедалі відповідальніші посади – до виконавця обов'язків інженера з нагляду за видобувними роботами на Косівському газовому родовищі. Відпрацювавши обов'язковий термін, Софія Василівна повернулася до Львова.

У липні 1959 року С. В. Розумейко влаштувалася в Інститут геології корисних копалин АН УРСР (від 1963 року назва закладу – Інститут геології і геохімії горючих копалин), де працювала до завершення професійної кар'єри в 1993 році. Почала виконувати роботу колектора у відділі тектоніки і стратиграфії, у літній період у 1961–1963 роках виїжджала на експедиційні роботи в басейні ріки Уж (Закарпатська обл.), де вивчала відслонені розрізи порід крейди-палеогену з відбором зразків порід для мікропалеонтологічних досліджень. У подальшому на посаді інженера брала участь в обробці матеріалів щодо стратиграфії Закарпаття, Карпат і Волино-Поділля. У співробітництві з об'єднанням «Укрзахідгеологія» Софія Василівна визначала форамініфери крейди-палеогену з відкладів Українських Карпат.

У період з 1964 по 1974 рік працювала у групі науково-технічної інформації Інституту, отримала посаду старшого інженера, а згодом – молодшого наукового співробітника. Виконувала обов'язки помічника вченого секретаря Інституту. Брала участь у складанні бібліографії з геології Західних областей України, стратиграфічного словника, склала адресну картотеку геологічних установ СРСР. Для Дрогобицького краєзнавчого музею підготувала дані щодо корисних копалин Дрогобицької області.

У 1966 році С. В. Розумейко вступила до заочної аспірантури при відділі стратиграфії мезозою Інституту геологічних наук АН УРСР. Головним напрямом наукових

досліджень для неї стають відклади й форамініфери верхньої крейди Волино-Поділля. Стратиграфію і макрофауну верхньої крейди цього району в ті роки вивчали С. І. Пастернак, С. П. Коцюбинський, В. І. Гаврилишин, В. А. Гинда, мікрофауну – А. М. Волошина, Є. Я. Краєва, О. С. Липник, літологію – Ю. М. Сеньковський та інші дослідники. Перед Софією Василівною поставлено головне завдання – виділити форамініферові комплекси в різнофаціальних утвореннях і прослідкувати закономірності їхніх змін у часі і просторі. Протягом 1962–1974 років дослідниця проаналізувала на мікрофауну понад 2300 зразків порід, відібраних як у наукових експедиціях із природних відслонень, так і з керну свердловин, пробурених трестом «Львівнафтогазрозвідка», на території Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської, Волинської і Ровенської областей. Виконанню дисертаційного дослідження сприяє науковий керівник – доктор геолого-мінералогічних наук, професор Ольга Костянтинівна Каптаренко-Черноусова. Аспірантка отримує консультації докторів геолого-мінералогічних наук С. І. Пастернака і І. В. Венглінського, кандидатів геолого-мінералогічних наук А. М. Волошиної і Ю. М. Сеньковського, старшого палеонтолога УкрНДГРІ А. С. Терещук.

У 1971 році у видавництві «Наукова думка» була опублікована перша монографія С. В. Розумейко під назвою «Місцезнаходження викопної макрофауни в Українських Карпатах» [3], складена за вивченням літературних джерел за період із середини XIX століття до 1968 року. Книга містить географічну і стратиграфічну прив'язку 596 важливих місцезнаходжень викопної макрофауни – свердловин і природних відслонень, а також каталог цих палеонтологічних решток згідно до систематичних груп. Робота отримала позитивні відгуки та була прийнята зі схваленням у науковій спільноті.

У період з 1967 по 1973 рік дослідниця опублікувала сім статей, присвячених результатам вивчення форамініфер з відкладів верхньої крейди Волино-Поділля, у фахових виданнях (Палеонтологічний збірник, Геологія і геохімія горючих копалин, Геологічний журнал, Доповіді АН УРСР) і взяла участь у трьох наукових конференціях і нарадах [2, 3]. У 1972 році була підготовлена дисертаційна праця С. В. Розумейко «Фаціальний розподіл верхньокрейдових форамініфер Волино-Подільської плити», яка отримала позитивні відгуки, зокрема, за власний внесок аспірантки в аналіз великого обсягу кам'яного матеріалу. Публічний захист дисертації відбувся 20 лютого 1973 року в Інституті геологічних наук АН УРСР у Києві, за результатами захисту Софія Василівна отримала ступінь кандидата геолого-мінералогічних наук.

У дисертаційній праці С. В. Розумейко серед дослідженого матеріалу виділено три характерні розрізи верхньої крейди: свердловина «Вербіж-1» у зовнішній зоні Передкарпатського прогину; свердловина «Перемишляни-103» у Львівській мульді; свердловина «Сокаль» і відслонення поблизу м. Кременець на західному схилі Українського щита. За основу стратиграфії верхньої крейди Волино-Поділля прийнято схеми С. І. Пастернака і А. М. Волошиної. Детальний підрахунок відсоткового співвідношення родового складу екземплярів планктонної і бентосної мікрофауни дав змогу С. В. Розумейко вперше встановити 28 форамініферових палеоценозів і виявити закономірності їх змін у літофаціальних відмінах порід і стратиграфічному розрізі. За даними дослідниці, у палеоценозах найбільш важливими є: (1) секретійні бентосні форамініфери родів *Anomalina* (у складі підродів *Gavelinella*, *Pseudovalvulineria*, *Anomalina*) і *Cibicides*; (2) аглютиновані бентосні форамініфери родини *Ataxophragmiidae*; (3) планктонні види родів *Globotruncana*, *Rugoglobigerina*, *Heterohelix*. Так, відсотковий вміст черепашок роду *Anomalina* досягає максимуму в глауконіто-кварцевих пісках і пісковиках нижнього сеноману, а також в усіх літофаціях верхнього сантону – нижнього кампану. Вміст роду *Cibicides* поступово підвищується від сеноману

до маастрихту, крім порід із високим відсотком карбонатності, де доля представників цього роду є незначною. Вміст аглютинованих форамініфер родини Ataxophragmiidae досягає максимуму в мергелях, алевритистих і піскуватих мергелях нижнього сантону – нижнього кампану. Дослідницею відмічено, що в разі зменшення вмісту аглютинованих форамініфер збільшується вміст планктонних. Планктонні форамініфери найбільш численні в карбонатних породах. При цьому максимум розвитку роду *Globotruncana* відмічено в крейдових вапняках, крейдоподібних мергелях і в писальній крейді турону, а також у крейдоподібних мергелях і мергелях верхнього сантону. Поступове зменшення кількості представників роду *Globotruncana* відмічено в інтервалі нижнього кампану – маастрихту. Відсотковий вміст черепашок роду *Rugoglobigerina* збільшується від турону до маастрихту в усіх літофаціях, а вміст роду *Heterohelix* досягає максимуму в крейдоподібних мергелях сантону та зрідка трапляється в мергелях, алевритистих і піскуватих мергелях, пісковиках. Виділені палеоценози і встановлені закономірності їхнього розподілу дали змогу С. В. Розумейко відтворити палеогеографію верхньої крейди Волино-Поділля за фауною форамініфер.

У 1974 році в Інституті було створено лабораторію біостратиграфії, яку очолив доктор геолого-мінералогічних наук І. В. Венгліньський, а співробітниками стали С. В. Розумейко, Л. П. Братусь, Т. О. Ковальчук, О. Д. Лемішко, Н. І. Смолінська. У 1981 році лабораторію приєднано до відділу палеогеографії і тектоніки провінцій горючих копалин (завідувач – академік АН УРСР О. С. Вялов) [1].

Після успішного захисту дисертації С. В. Розумейко продовжувала вивчення мікрофауни з відкладів верхньої крейди платформової області України, а також крейди-палеогену Карпат, неогену Передкарпаття і Закарпаття. За договірними роботами виконувала численні визначення форамініфер, ідентифікувавши вік порід із великої кількості свердловин, пробурених під час пошуків нафти та газу на території шельфу Чорного моря.

Софія Василівна була відзначена подякою за співпрацю з об'єднанням «Чорноморнафтогазпром» і Дубосарською Центрально-Молдавською експедицією та нагороджена медаллю «Ветеран праці» (1984 рік).

У 1978 році у видавництві «Наукова думка» виходить одноосібна монографія С. В. Розумейко «Форамініфери верхньокрейдових відкладів південного заходу Східно-Європейської платформи» [4]. У книзі подано докладну мікрофауністичну характеристику літофацій вивченого регіону в межах ярусів і під'ярусів верхньої крейди; виділено 13 форамініферових зон, які скорельовано з макрофауністичними зонами. В інтервалі від нижнього сеноману до верхнього маастрихту визначено форамініферові зони: *Gavelinella senomanica*, *Gavelinella globosa* (сеноман); *Gavelinella ammonoides*, *Gavelinella moniliformis* (турон); *Gavelinella kelleri*, *Gavelinella costulata* (коньяк); *Pseudovalvulineria infrasantonica*, *Gavelinella stelligera* (сантамон); *Gavelinella clementiana*, *Cibicidoides involutus*, *Cibicidoides voltzianus* (кампан); *Grammostomum incrassatum* *incrassata*, *Grammostomum incrassatum crassa* (маастрихт). У межах зон, у відмінних літофаціях на підставі відсоткового співвідношення родового складу планктонних і бентосних форамініфер охарактеризовано палеоекологічні комплекси (переважно 2–3 комплекси в кожній зоні). Монографія С. В. Розумейко (1978) містить монографічний опис і зображення понад 90 видів форамініфер верхньої крейди вивченого регіону, які переважно належать до родин Ataxophragmiidae, Nodosariidae, Discorbidae, Gavelinellidae, Buliminidae, Bolivinidae [4].

У 1976–1980-х роках виходить ряд праць С. В. Розумейко, у яких висвітлені результати палеонтолого-стратиграфічного вивчення відкладів Українських Карпат і прилеглих прогинів [4]. Зокрема, І. В. Венгліньський і С. В. Розумейко (1976) для Українських Карпат уперше дослідили еоценові комплекси мікрофауни, які спільно із характерними для флішу

аглотинованими форамініферами містять численні піритизовані ядра секційного роду *Chilostomella* (Магурська структурно-фаціальна одиниця). Важливим стало встановлення І. В. Венглінським і С. В. Розумейко (1977; 1980) у верхньому еоцені Українських Карпат корелятивного рівня масового поширення виду *Cystamina subgaleata*. С. В. Розумейко (1980) докладно охарактеризувала комплекси аглотинованих форамініфер із верхньої підсвіти шипотської світи Дуклянської структурно-фаціальної одиниці Карпат (у відслоненнях поблизу с. Чорноголова Закарпатської області), датуючи їх альбом [4].

У 1978 році С. В. Розумейко одержує посаду старшого наукового співробітника. Наступні роки роботи пов'язані з поїздками на наукові конференції в різні регіони СРСР та літніми польовими експедиціями з метою вивчення природних відслонень і мікрофауни, зокрема в Криму. 1983 року Софія Василівна стала дійсним членом Палеонтологічного товариства СРСР. У 1980-х продовжила вивчення верхньої крейди заходу України, публікуючи результати в Палеонтологічному збірнику. Так, у 1983 році виходить стаття за результатами багаторічного вивчення форамініфер з яловецької і березнянської світ (верхня крейда – нижній палеоцен) Дуклянської одиниці Українських Карпат. У статті, присвяченій фаціально-екологічному розподілу форамініфер у верхній крейді південного заходу Східно-Європейської платформи, С. В. Розумейко (1988) зазначає, що склад і розміття таксономічного складу форамініфер у мергелях сантону, кампану й маастрихту вказують на достатньо віддалену від берега шельфову область.

У 1991 році у Львові виходить праця «Стратиграфічні підрозділи крейдових відкладів платформової частини заходу України» (автори – В. І. Гаврилишин, С. І. Пастернак, С. В. Розумейко). Представлена в роботі стратиграфія регіону того ж року входить до складу виданої в ІГН АН УРСР «Регіональної схеми крейдових відкладів платформової України». Мікропалеонтологічні та стратиграфічні дослідження, проведені С. В. Розумейко, враховані в сучасних регіональних стратиграфічних схемах крейдових відкладів України [6].

Софія Василівна Розумейко – учена в галузі палеонтології і стратиграфії, найбільш знана як дослідниця верхньої крейди платформової частини заходу України, відома вивченням крейди – неогену Карпатського регіону. Науковий спадок С. В. Розумейко нараховує близько 40 праць, які є щедрим джерелом для наступних поколінь науковців, серед них – дві одноосібні монографії. В Інституті геології і геохімії горючих копалин НАН України зберігається її багата авторська колекція форамініфер з відкладів крейди – неогену заходу України. Софія Василівна була дбайливою та люблячою дружиною і матір'ю, виховала двох доньок – Божену та Вероніку. В Інституті запам'яталась як ретельна дослідниця, завжди готова поділитися науковим досвідом, добра, чуйна й делікатна людина.

Подані у статті біографічні дані почерпнуті з родинного архіву Божени Грещук і Вероніки Априлашвілі – доньок С. В. Розумейко та Архіву університету «Львівська політехніка» [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Інституті геології і геохімії горючих копалин. Редактор І. В. Дудок. НАНУ ІГГГК, Львів : СПОЛОМ, 2001. 174 с.
2. Наукові праці співробітників Інституту геології і геохімії горючих копалин АН УРСР (1967–1970 рр.). Бібліографічний покажчик. Вип. 2. Укладачі: В. І. Царинний, Є. М. Белоусова, С. В. Розумейко, Я. Р. Винницька, К. П. Козлова. Львів, 1972. 168 с.
3. Наукові праці співробітників Інституту геології і геохімії горючих копалин АН УРСР (1971–1975 рр.). Бібліографічний покажчик. Вип. 3. Укладачі: В. І. Царинний, О. Д. Лемеха, Я. Р. Винницька, Ю. Г. Токарчук, Л. Г. Запрудька. Львів, 1977. 320 с.

4. Наукові праці співробітників Інституту геології і геохімії горючих копалин АН УРСР (1976–1980 рр.). Бібліографічний покажчик. Вип. 4. Укладач: В. І. Царинний. Львів, 1982. 407 с.
5. Справа № 93/к Грень-Розумейко С. В. Архів університету «Львівська політехніка».
6. Стратиграфія верхнього протерозою, палеозою та мезозою України. Відп. редактор П. Ф. Гожик. Київ : Логос. 2013. 636 с.

REFERENCES

1. Dudok, I.V. (Eds). (2001). *Instytutu heolohiyi i heokhimiyi horyuchykh kopalyn [Institute of Geology and Geochemistry of Combustible Minerals]*. Lviv: SPOLOM.
2. Tsarynnyy, V.I., Byelousova, YE.M., Rozumeyko, S.V., Vynnytska, YA.R., & Kozlova, K.P. (1972). *Naukovi pratsi spivrobitnykiv Instytutu heolohiyi i heokhimiyi horyuchykh kopalyn AN URSSR (1967–1970 rr.). Bibliohrafichnyy pokazhchik [Scientific works of the employees of the Institute of Geology and Geochemistry of Fuel Fossils of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1967–1970). Bibliographic index]*. (Vol. 2). Lviv.
3. Tsarynnyy, V.I., Lemekha, O.D., Vynnytska, YA.R., Tokarchuk, YU.H., & Zaprutskya, L.H. (1977). *Naukovi pratsi spivrobitnykiv Instytutu heolohiyi i heokhimiyi horyuchykh kopalyn AN URSSR (1971–1975 rr.). Bibliohrafichnyy pokazhchik [Scientific works of the employees of the Institute of Geology and Geochemistry of Fuel Fossils of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1971–1975). Bibliographic index]*. (Vol. 3). Lviv.
4. Tsarynnyy, V.I. (1982). *Naukovi pratsi spivrobitnykiv Instytutu heolohiyi i heokhimiyi horyuchykh kopalyn AN URSSR (1976–1980 rr.). Bibliohrafichnyy pokazhchik [Scientific works of the employees of the Institute of Geology and Geochemistry of Fuel Fossils of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR (1976–1980). Bibliographic index]*. (Vol. 4). Lviv.
5. *Sprava № 93/k Hren-Rozumeyko S.V. Arkhiv universytetu "Lvivska politekhnika" [File No. 93/k Hren-Rozumeyko S.V. Archives of the Lviv Polytechnic University]*. Lviv.
6. Hozhyk, P.F. (Eds). (2013). *Stratyhafiya verkhno'oho proterozoynu, paleozoynu ta mezozoynu Ukrayiny [Stratigraphy of the Upper Proterozoic, Paleozoic and Mesozoic of Ukraine]*. Kyiv: Lohos.

SCIENTIST SOFIA VASYLIVNA ROZUMEIKO (ON THE 90TH ANNIVERSARY OF HER BIRTH)

Svitlana Hnylko, Margarita Semenyuk

*Institute of Geology and Geochemistry of Combustible Minerals
of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Naukova Str., 3-A, Lviv, Ukraine, 79060*

The article is dedicated to the 90th anniversary of the birth of Sofia Vasylivna Rozumeyko, a famous scientist in paleontology and stratigraphy of the Upper Cretaceous of Volyn-Podillia and the Cretaceous-Neogene of the Carpathian region.

Sofia Rozumeyko (Gren) studied at the Faculty of Geology and Exploration of the Lviv Polytechnic Institute. In 1957 she received a diploma of an engineer-geologist, worked for two years at the Kosiv gas field. In 1959 she got a job at the Institute of Geology of Combustible Minerals in Lviv (the modern name of the institution is the Institute of Geology and Geochemistry of Combustible Minerals of the National Academy of Sciences of Ukraine). She worked as a collector in the department of tectonics and stratigraphy, later in the group of scientific and technical information, where in the period from 1964 to 1974 she received the position of senior engineer, and later – junior research. In 1974,

S.V. Rozumeiko was transferred to the laboratory of biostratigraphy. In 1981, the laboratory was attached to the department of paleogeography and tectonics of combustible mineral provinces, in which Sofya Vasylivna worked until the end of her professional career in 1993.

In 1966, S.V. Rozumeiko entered the correspondence postgraduate course at the Department of Mesozoic Stratigraphy of the Institute of Geological Sciences of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, and in 1973 she defended her thesis “Facial distribution of Upper Cretaceous foraminifers of the Volyn-Podillia Plate” and received the degree of Candidate of Geological and Mineralogical Sciences.

The scientific legacy of Sofia Vasylivna includes approximately 40 works, among them two personal monographs. In the Upper Cretaceous deposits of the southwest of the East European Platform, S.V. Rozumeiko identified 13 biostratigraphic zones for foraminifers and 28 foraminiferal complexes (paleocoenoses), which correspond to lithofacies varieties of rocks. From these same deposits, she monographically described more than 90 species of foraminifers, which mainly belong to the families Ataxophragmiidae, Nodosariidae, Discorbidae, Gavelinellidae, Buliminidae, Bolivinidae. She studied the distribution of foraminifera in the Cretaceous–Neogene deposits of the Carpathian region. S.V. Rozumeiko became a co-author of the Regional Scheme of Cretaceous Deposits of Platform Ukraine.

Key words: stratigraphy, paleontology, foraminifera, Cretaceous, Paleogene, Neogene, East European Platform, Ukrainian Carpathians.

Дата надходження статті: 27.06.2025

Дата прийняття статті: 22.07.2025

Опубліковано: 07.10.2025